

UTJECAJ KULTURNIH, GEOPOLITIČKIH I JEZIČNIH POVEZNICA NA GLASOVE ŽIRIJA I PUBLIKE IZBORA ZA PJESMU EUROVIZIJE

STRUČNI ČLANAK

DANIJELO BAČAN

Natjecanje za pjesmu Eurovizije jedno je od najvećih i najgledanijih glazbeno-televizijskih natjecanja na svijetu, koje svake godine u svibnju okuplja milijune gledatelja. Od svoga početka 1956. godine, kada je pokrenuto kao oblik suradnje zapadnoeuropskih televizijskih kuća, privuklo je ukupno 52 države sudionice. Cilj je ovoga rada ispitati utjecaj kulturnih, geopolitičkih i jezičnih poveznica među država sudionicama na razlike između glasova žirija i publike u razdoblju od 2016. do 2022. godine. U istraživanju su korištene kvalitativne i kvantitativne metode analize zasebnih glasova žirija i publike. Rezultati upućuju na to kako su kulturne, geopolitičke i jezične veze značajnije oblikovale glasove publike nego glasove žirija. Dobiveni rezultati ukazuju na to kako Eurovizija, osim što je glazbeno natjecanje, funkcionira i kao odraz složenih kulturnih i političkih odnosa u Europi.

Ključne riječi: Eurovizija, Europa, žiriji, publika, geopolitika

Uvod

Nakon Drugog svjetskog rata televizija počinje doživljavati streloviti uspon kao relativno novi oblik medija te se države počinju međusobno nadmetati u prijenosima važnih događaja. Također, europski političari počinju sve više shvaćati važnost televizijskog medija u donošenju vijesti općoj javnosti i formiranju općih percepcija (O'Connor, 2010). U osvitlu podjele Europe na Zapadnu i Istočnu, javlja se ideja o zajedničkoj televizijskoj organizaciji, koja bi Zapadnoj Europi pomogla u međusobnom dijeljenju informacija, prijenosu važnih događaja, itd. Ubrzo je

1950. godine osnovana Europska radiodifuzna unija, koja je šest godina kasnije svijetu predstavila Izbor za pjesmu Eurovizije. S početka zvan *European Grand Prix*, u Europu je donio sasvim novi oblik glazbenog natjecanja u kojem europske države šalju svoje predstavnike, koji se međusobno natječu za pobjedu svoje države i organizaciju natjecanja naredne godine (EBU, n.d.). Već nakon nekoliko izdanja postalo je jasno kako će međusobni odnosi država imati veliku ulogu u određivanju pobjednika jer su si države morale međusobno dodjeljivati bodove u

rasponu od 1 do 12. S godinama je Eurovizija narasla s početnih sedam država sudionica na njih maksimalnih 43 te se u međusobnom dodjeljivanju bodova jako dobro mogu prepoznati kulturni, geopolitički i jezični odnosi u Europi i njenom susjedstvu te u Australiji (Vuletić, 2018).

Kako se sustav međusobnog bodovanja mijenjao više puta u dugoj povijesti Eurovizije, cilj je ovoga rada prepoznati utjecaje kulturnih, geopolitičkih i jezičnih poveznica država sudionica na razlikovanje glasova žirija i publike s obzirom na njihov odvojeni prikaz uveden 2016. godine. Dakle, vremenski se okvir rada odnosi na razdoblje 2016.-2022. godine s izuzetkom 2020. godine zbog neodržavanja Natjecanja poradi COVID-19 pandemije. Godine 2023. sustav bodovanja ponovno se promijenio, pa novija izdanja nisu uzeta u istraživanje. Prostorni obuhvat rada odnosi se na 44 države Europe i susjedstva te Australiju, koje su sudjelovale u navedenom periodu. Glavno je istraživačko pitanje postoje li razlike između glasova publike i žirija gledane kroz prizmu kulturnih, geopolitičkih i jezičnih odnosa u Europi i svijetu u izabranom vremenskom periodu. Sukladno problematiki rada, postavljena je hipoteza:

H1. U rezultatima glasova publike uočljive su jače kulturne, geopolitičke i jezične poveznice država sudionica nego u rezultatima glasova žirija.

Prethodna istraživanja

U vidu istraživanja Eurovizije radovi se mogu grupirati u četiri skupine: politički, kulturni, nacionalno-identitetski i sociološko-psihološki (Vuletić, 2018). Prvi znanstveni radovi nastali su sredinom 1990-ih jer se pret-

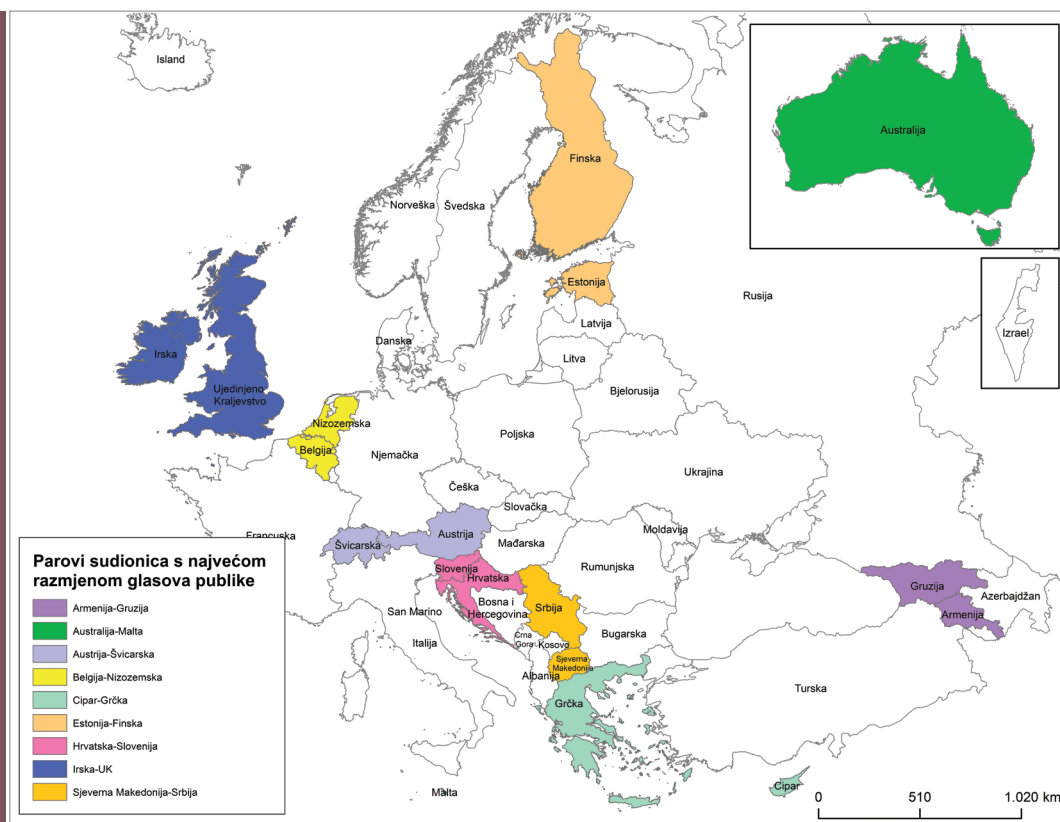
hodno Eurovizija odbacivala kao fenomen istraživanja zbog prihvaćenog mišljenja kako je ona samo zabavni televizijski sadržaj. Yair i Maman (1996) istražuju preferencije glasova među europskim blokovima država, empirijski izvode četiri europska bloka; sjeverni, zapadni, južni i srednjoeuropski. Haan i dr. (2005) dali su naznake kako politički odnosi i bliskost među sudionicima izravno utječu na glasove publike, zbog čega su oni manje stručni i nereprezentativniji od glasova žirija. Raykoff i Tobin (2007) plasmane određenih država izravno povezuju s političkim stanjem u određenoj zemlji određene godine. Dekker (2007) statistički izdvaja blokove pomoću analize udaljenosti i broja glasova te tradicionalnih prijateljstava među državama. Ginsburgh i Noury (2008) bavili su se analizom glasačkog ponašanja i glasova žirija počevši od teze „trgovanja glasova“ među pojedinim državama. Ipak, došli su do zaključka kako nisu samo politički odnosi i bliskost jedino što utječe na rezultate glasovanja, već se tome može pridodati kulturna i jezična bliskost. Knjiga najbliža temi ovoga rada je od C. Westa (2017) pod naslovom „Eurovision! A History of Modern Europe Through the World's Greatest Song Contest“, dok o povijesti Eurovizije piše O'Connor (2010) u knjizi „The “Eurovision Song Contest”: The Official History“. Vuletić (2018) u svojoj knjizi progovara o samom natjecanju, povijesti i značenju koje je donijelo nakon Drugog svjetskog rata, posebno se osvrću na pojedine zemlje, a fokus mu je također i na državama Jugoistočne Europe koje su posebno sklone politizaciji samog natjecanja. Ukupno se Eurovizija u istraživanjima prepoznaje kao važan format geopolitizacije, kulturne razmjene i oblikovanja europskih identiteta.

Političko-geografski prikaz izbora za pjesmu Eurovizije

Europska je radiodifuzna unija (EBU) 1956. godine po uzoru na festival San Remo pokrenula glazbeno natjecanje, koje je trebalo pridonijeti razvoju zajedništva u Europi kroz televizijski program i glazbu. Sam je naziv Eurovizija kreirao britanski novinar George Campey, dok je „otac“ natjecanja Švicarac Marcel Bezençon, tadašnji direktor EBU-e (O'Connor, 2010). Već pri organizaciji prvog natjecanja zapadnoeuropske države nisu se uspjele dogovoriti oko lokacije, pa je izabrana neutralna Švicarska, koja je bila ujedno i prva pobjednica, dok rezultati ostalih mjesta nisu niti objavljeni zbog sprječavanja mogućih ljutnji delegacija država sudionica (Kalman, 2019). Drugo izdanje uvelo je jedno od najpoznatijih pravila Natjecanja, a to je da država pobjednica organizira Natjecanje naredne godine te tako Eurovizija počinje „putovati“ europskim kontinentom. Prvi značajniji geopolitički događaj vezan uz Euroviziju bio je 1961. godine kada se Natjecanju pridružila tada diktatorska Francova Španjolska i Titova Jugoslavija, koja je bila jedina komunistička država sudionica Natjecanja (Wilken, 2019). Pristupanje ovih dviju država ukazalo je na to kako je Zapadna Europa bila spremna uključiti i nedemokratske države u svoje kulturne i medijske manifestacije, s ciljem jačanja opozicije prema Istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu (Raykoff i Tobin, 2007). Narednih tri desetljeća države sudionice bile su zapadnoeuropske, skandinavske i iberfonske države s dodatkom Jugoslavije i Izraela. Od geopolitičkih događaja važno je spomenuti 1969. godinu kada su četiri države imale isti broj bodova, odnosno izabrana su četiri pobjednika što je izazvalo revolt kod „manjih“ država Skandinavije, koje se povlače s Natjecanja govoreći kako ono nema

budućnosti i ne pruža dovoljno televizijske gledanosti (Vuletić, 2018). Izrael se Natjecanju pridružuje u sjeni terorističkih događaja na OI u Münchenu 1972. godine. Godinu kasnije Izraelu je ponuđeno jače kulturno vezanje uz Europu kroz Euroviziju. Te se godine publika nije smjela ustajati tokom pljeskanja sudionicima zbog strogih sigurnosti mjera poradi izraelskog prvog sudjelovanja (Ritzarev, 2018). Pridruživanjem Grčke 1974. godine, pa njenim povlačenjem godinu kasnije izražen je protest zbog turske invazije na Cipar. U godini invazije Turska je debitirala na Euroviziji, ponovno pokazujući geopolitičke aspekte Natjecanja s ciljem što većeg uključivanja istočno-mediteranskih država (Westa, 2017). Vrhunac širenja Eurovizije na područje mediteranskih država bilo je sudjelovanje Maroka 1980. godine, neuspješno sudjelovanje Tunisa (protivili su se sudjelovanju Izraela), organizacija Natjecanja u Jeruzalemu, pridruživanje Cipra i povratak Turske usprkos nastavku invazije Cipra (Raykoff i Tobin, 2007).

Kompletna političko-geografska slika Eurovizije mijenja se ulaskom u 1990-te, kada se u Natjecanje počinju uključivati bivše jugoslavenske države i države Istočnog bloka. Padom Željezne zavjese gotovo sve su države Istočnog bloka i europskog susjedstva izrazile želju za pridruživanjem Euroviziji, pa je tako i Ruska Federacija debitira već 1994. godine (Gluhović, 2013). Problemi su nastali u samoj organizaciji Natjecanja jer nije bio predviđen toliki broj država sudionica, pa su uvedene i dodatne kvalifikacije i pravilo o nesudjelovanju u slučaju loših rezultata prethodnih godina. Bivše jugoslavenske republike tijekom 1990-ih postupno su se uključivale u Natjecanje, iako je u nekima bjesnio rat, dok je SR Jugoslaviji bilo zabranjeno sudjelovati poradi njihova ratna djelovanja (Wilken, 2019). Pobjedom Turske, Grčke i Ukrajine u 2000-im šalje se jasna geopolitičku po-

Sl. 1 Desetljeće debitiranja pojedine države na izboru za pjesmu Eurovizije

Izvor: Autor prema Eurovision.tv (n. d.)

ruka o širenju europskog kulturno-glazbenog kruga prema istoku Europe i istočnom Sredozemlju. Problem s brojem sudionika konačno je riješen 2004. godine uvođenjem polufinala da bi se 2008. godine uvela čak dva polufinala. Pobjedom Srbije, EBU se našla u financijskim problemima organizacije Eurovizije jer je Natjecanje toliko naraslo brojem sudionika i vremenom trajanja da manje i slabije razvijene države nisu mogle samostalno financirati organizaciju Eurovizije (O'Connor, 2010). Iz tog je razloga oformljena skupina „Big 4(5)“, odnosno pet izravnih finalista (Njemačka, Španjolska, Francuska, UK i Italija-od 2011. g.), koji su dava-

li znatno veća financijska sredstva za organizaciju od ostalih sudionika. Ovakav sistem, iako naoko nepravedan, prihvaćen je jer je manjim i slabije razvijenim državama pomogao ostati dijelom Eurovizije (Charron, 2013).

Zadnje političko-geografsko poglavlje Eurovizije može se pratiti od odustajanja Turske 2013. godine. Turska je službeno bila nezadovoljna načinom glasovanja (50 % glasova žirija i 50 % publike) i formiranom skupinom „Big 5“, no neslužbeno se protivila sve većim LGBTQ+ lobijima u natjecanju (Akin, 2013). Pobjedom Conchite Wurst 2014. godine za Austriju i Jamale 2016. godine za Ukrajinu Eurovizija je

postala znatno obilježena LGBTQ+ utjecajima i početkom sukoba u Ukrajini, odnosno aneksijom Krima. Gotovo niti jedno Natjecanje u prošlih deset godina nije prošlo bez geopolitičkih trzavica na razini Ukrajina-Rusija, a sve je kulminiralo organizacijom Eurovizije u Kijevu 2017. godine pod strogim mjerama sigurnosti (Vuletić, 2018). Godine 2015. Natjecanju se pridružila i Australija (sl. 1), kao država koja aktivno prenosi Natjecanje od 1980-ih. Putem Turske krenula je Mađarska, odustavši od sudjelovanja, a napadom na Ukrajinu s Natjecanja je izbačena Ruska Federacija, dok je godinu prije zbog političkih poruka u pjesmi izbačena Bjelorusija. Razne geopolitičke poruke unutar Natjecanja svake se godine pojavljuju i više su pravilo nego iznimka jer upravo su rezultati glasova žirija, a i publike, nerijetko odraz stanja prijateljstva i suradnje pojedinih država sudionica Eurovizije.

Metodologija

Rad se temelji na primarnim i sekundarnim podacima. Primarni podaci dobiveni su kvalitativnom i kvantitativnom analizom odvojenih rezultata glasovanja žirija i publike od 2016. godine do 2022. godine za svaku od 44 države sudionice u navedenom periodu. S obzirom na kako svake godine nisu sve iste države sudjelovale u finalu, u obzir su uzimati i rezultati polufinala za države koje se nisu kvalificirale u veliku završnicu pojedine godine. Podaci su statistički obrađivani u programima Excel i SPSS. Iz navedenih rezultata za svaku se pojedinu državu formirao top pet država koje su joj dodijelile najviše glasova publike, odnosno žirija što je, u konačnici, dovelo do mogućnosti stvaranja skupina sudionica prema međusobnoj razmjeni bodova. Navedeni podaci interpretirani su u programu Arc Map 10. 7. što je dovelo do stva-

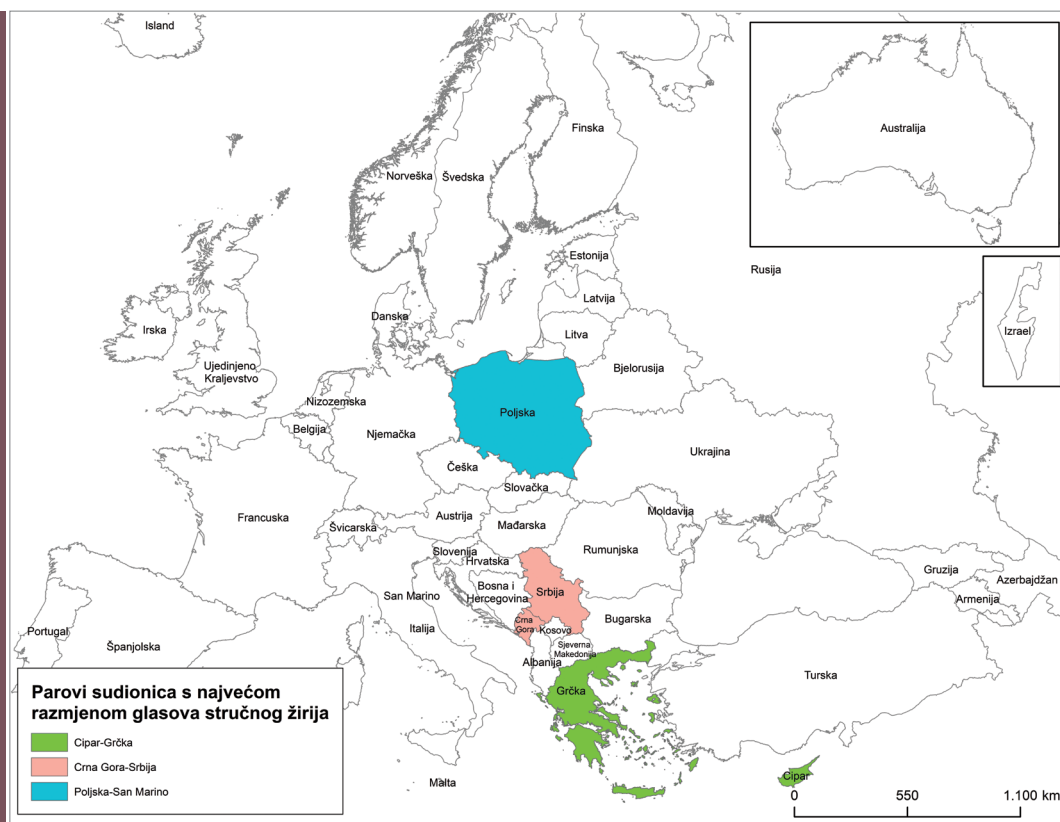
ranja dviju karata regionalizacije država sudionica temeljem glasova žirija, odnosno publike. Sekundarni podaci dobiveni su iz prethodnih istraživanja Izboru za Pjesmu Eurovizije, odnosno aktivnim autorskim praćenjem Natjecanja. Također, veliki dio sekundarnih podataka dostupan je i na službenoj stranici Natjecanja, kao i raznim eurovizijskim portalima.

Rezultati

Analiza glasova publike

Jedno je od osnovnih pravila glasovanja na Euroviziji kako publika ne smije glasovati za svoju državu stanovanja. Prvi su put glasovi publike korišteni 1997. godine, da bi od 2004. do 2009. godine oni odlučivali pobjednika u potpunosti, a od 2010. godine pobjednik se određuje ponovo i uz glasove žirija (Vuletić, 2018). Već nakon nekoliko prvih izdanja Natjecanja s glasovima publike uvidjelo se kako publika ima određene konstante favorite, odnosno države s većom dijasporom osvajale su bolja mjesta (Orgaz i dr. 2011). Jasno je bilo kako će države s brojnim stanovništvom bolje prolaziti kod glasova publike pa je u uvedeno spomenuto pravilo, no nije se odmah računalo i na veličinu dijaspore pojedine države. Tako su prvim izdanjima s glasovima publike uvijek bolje prolazile države bivšeg Istočnog bloka i sredozemne države, pa je Natjecanje u periodu od 2004. do 2010. „putovalo“ na razini Istok Europe-Mediterran s pojedinim izuzecima (Dekker, 2007).

Potpunim razdvajanjem glasova publike od žirija 2016. godine uvidjelo se stvarno stanje stvari, odnosno koliko je publika bitna za pojedine države glede ostvarenja rezultata. S druge strane, pojedine države počele su do-

Sl. 2. Parovi sudionica s najvećom razmjenom glasova publike od 2016. do 2022. g.

Izvor: Autor prema Eurovision.tv (2016.-2022)

življavati određene neugodnosti poradi malog broja osvojenih glasova publike, a velikog broja glasova osvojenih od strane žirija (Kalman, 2019). U analiziranih šest godina takvog razdvojenog sistema glasovanja formirale su se dosta jasne veze među pojedinim državama glede glasova publike i žirija (sl. 2). Na drugoj se slici mogu vidjeti države, koje su si međusobno od 2016. godine razmijenile najviše glasova publike. Na primjeru objašnjeno, austrijska je publika najviše glasovala za švicarske predstavnike, odnosno švicarska publika za austrijske u istraživanom razdoblju. Iz druge slike jasno su vidljive kulturne, geopolitičke i jezič-

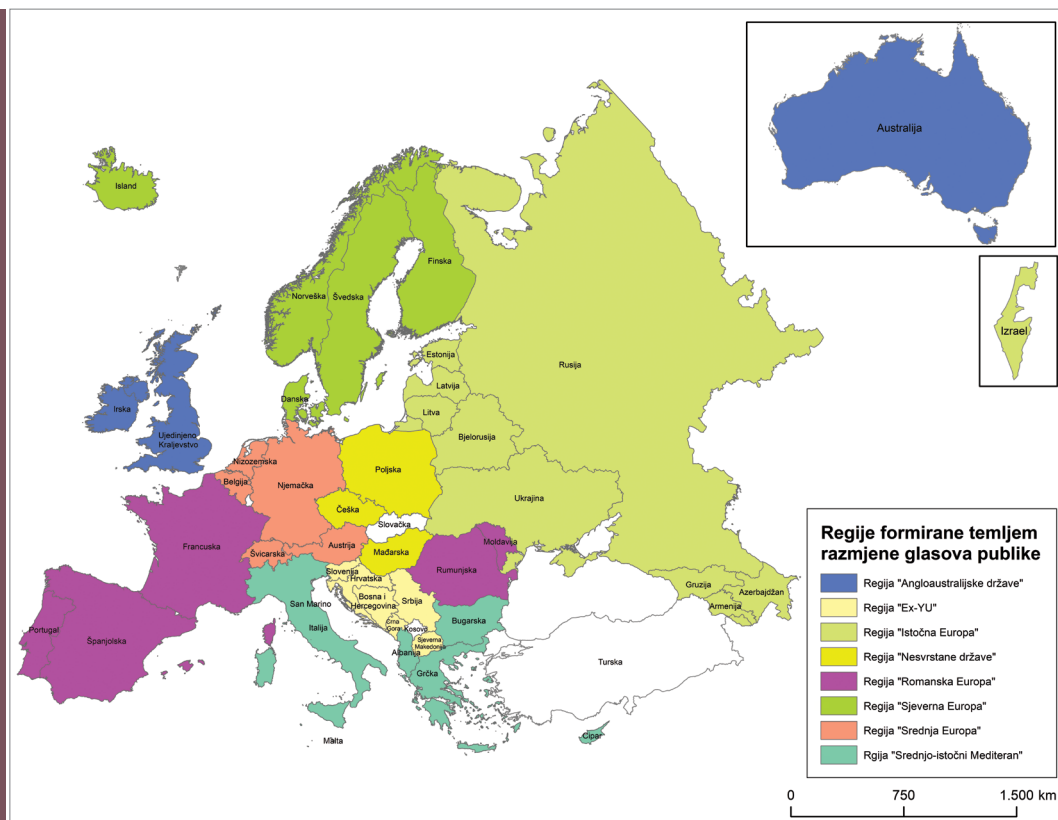
ne veze pojedinih država u Europi i Australiji. Svaki par država objašnjiv je na više načina. Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska stoljećima su bili jedna država, govore isti jezik i imaju vrlo sličnu kulturu te su stoga geopolitički jako povezane, pa ne čudi što si publike obiju država međusobno dodjeljuju najviše glasova. Finska i Estonija spadaju u ugro-finsku skupinu jezika te razvijaju dobre odnose dugi niz godina od estonskog osamostaljenja, obje države dijele sigurnosni geopolitički strah od Ruske Federacije. Belgija i Nizozemske, također, su dvije susjedne države, koje se jezično nalaze na granici germanskih i romanskih jezika, obje su dioni-

ce zajednice Benelux, imaju gotovo iste geopolitičke ciljeve te su kraljevine. Spomenuta Austrija i Švicarska alpske su države te dionice germanskog jezičnog područja, njeguju vojnu neutralnost. Hrvatska i Slovenija imaju slične slavenske jezike te se na brojnim slovenskim radiopostajama sluša hrvatska glazba, obje su kulturno i geopolitički bliske. Srbija i Sjeverna Makedonija, kao i prethodni par, bivše su jugoslavenske republike te publike obiju država dijele određenu kulturnu bliskost i geopolitičku pripadnost Zapadnom Balkanu. Grčka i Cipar pričaju istim jezikom, potpadaju pod isti kulturni krug te dijele slične geopolitičke situacije. Armenija i Gruzija dvije su susjedne kavkaske države, ne pričaju sličnim jezikom niti dijele određenu sličnu kulturu geopolitički su vrlo slične kao kavkaske kršćanske države u odnosu na muslimanski Azerbajdžan. Australija i Malta bivše su britanske kolonije, pričaju engleskim jezikom i imaju značajno kulturno kolonijalno nasljeđe što i uvjetuje ovakvo obostrano glasanje publike. Temeljem ovih devet parova može se, zaista, govoriti o utjecaju kulturnih, geopolitičkih i jezičnih veza na rezultate glasova publike.

Nakon što su utvrđeni parovi država s međusobnom najvećom razmjenom glasova publike pristupilo se grupiranju država sudionica. Za podlogu su grupiranja uzete regije Europe (Sjeverna, Srednja, Južna, Zapadna, Istočna i Jugoistočna) određene u geografskom školskom kurikulumu (MZO, 2019) temeljem znanstvene literature s tematikom regionalizacije Starog kontinenta. Države sudionice Natjecanja raspoređene su u spomenute europske regije (posebno gledajući Australiju, Izrael, Cipar i kavkaske države) te se tražila podudarnost temeljem međusobnog glasovanja publike. Primijenjen je sljedeći princip grupiranja; ako je država (npr. Srbija) imala četiri od

pet država iz jedne regije u svom popisu top 5 država iz kojih je dobila najviše glasova publike, onda je ona svrstana u tu regiju, iako joj je, primjerice, druga ili treća država top 5 skupine (u srbijanskom slučaju to je bila Švicarska) bila dionica neke druge regije. Na slici tri može se vidjeti rezultat grupiranja država sudionica temeljem glasova publike.

Već u početku grupiranja uočeno je kako se gotovo niti jedna eurovizijaska skupina ne će u potpunosti poklopiti s regijama uzetima kao predložak. Stoga se umjesto pojma regija uzelo pojam skupina kao manje obavezujući u geografskoj terminologiji. Skupine „Sjeverna Europa“ i „Ex-YU“ bile su najlakše za odrediti jer su njihove publike međusobno najviše razmjenjivale bodove. Skupina „Istočna Europa“ pod svoj je obuhvat uzela Izrael, kavkaske države te pribaltičke, stoga je površinom i brojem država najveća, a može se opisati i kao prostor nekadašnjeg SSSR-a bez Moldavije, ali s Izraelom. Nakon formiranja tih triju skupina, za ostale skupine primijenjen je i kriterij eliminacije u smislu nemogućnosti grupiranja s već svrstanim državama jer bi time Grčka, Cipar i Bugarska potpali pod skupinu „Istočna Europa“, iako imaju prisutnost Italije i Albanije u svojim top 5 skupinama država. Regije Južna i Zapadna Europa nisu se uopće uspjele formirati jer si publike njihovih država nisu razmijenile dovoljno bodova, odnosno prevagnula je jezična komponenta u tom dijelu grupiranja. UK, Malta i Australija oformile su „Angloaustrijsku Europu“, odnosno romansko govorno područje oformilo je „Romansku Europu“ (uključujući i germansku Nizozemsku). Srednja Europa svela se na njemačko govorno područje, dok se Poljska, Češka i Mađarska nisu uspjele grupirati niti u jednu skupinu zbog izuzetno različitih država u svojim top 5 skupinama.

Sl. 3. Formirane skupine država prema glasovima publike 2016.-2022. g.
Izvor: Autor prema Eurovision.tv (2016.-2022)

Iz formiranih su skupina vidljivi brojni kulturni, geopolitički i jezični odnosi Europe, Australije, Cipra i kavkaskih država. Prije svega, treba objasniti fenomen nesvrstanih država Srednje Europe. Poljska je najviše glasova publike dobila iz UK-a, Švedske i Ukrajine kao država s najvećom poljskom dijasporom, zatim Češka, koja je u top 5 imala čak 12 država zbog brojnih istovjetnih osvojenih bodova za pojedino mjesto te ju je bilo nemoguće svrstati u jednu skupinu. U konačnici, Mađarska je dobivala svoje glasove najviše iz svojih susjednih država, koje su već bile svrstane u skupine, pa se ona sama našla na granici čak četiri skupina. Pravilo općenito glasi da su brojne istočnoeuropske države, a ponajviše srednjoeu-

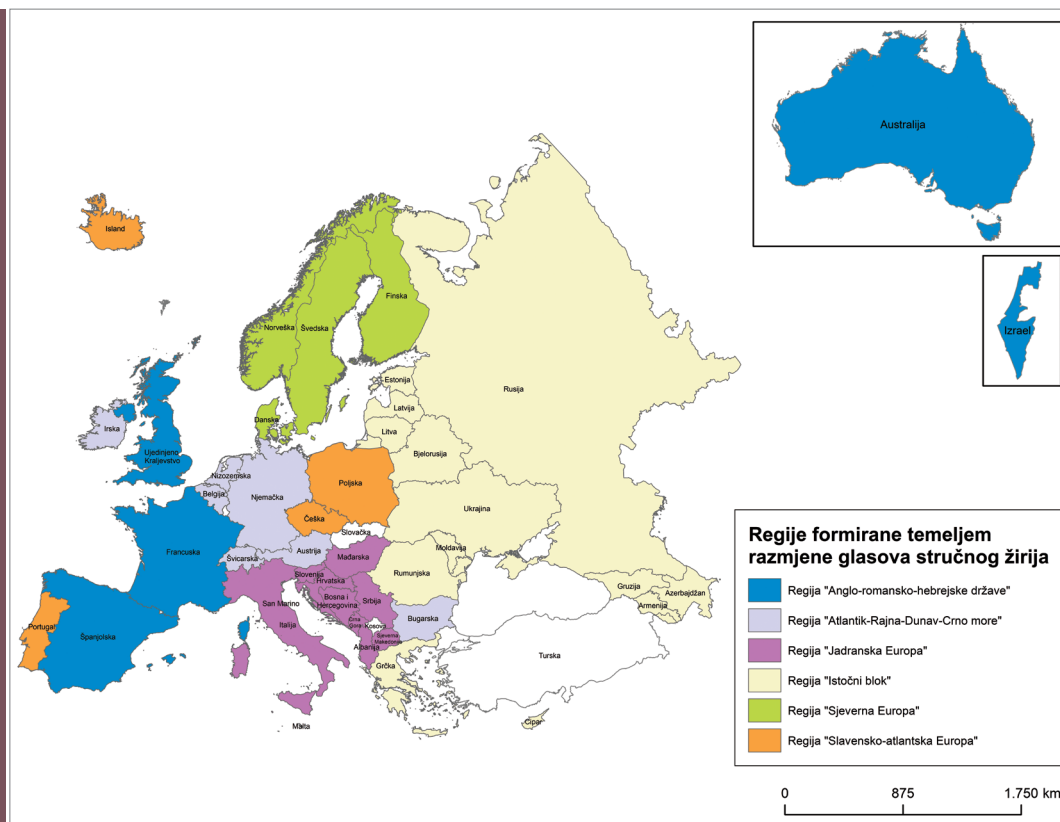
ropske (bez germanskih) imale pojedine zapadnoeuropske države vrlo visoko u top 5 skupinama kao rezultat glasova dijaspore. Također, zanimljiva je i jezična veza Rumunjske i Moldavije s ostalim romanskim državama koja se odrazila u ovom grupiranju, iako ne postoje značajnije bliskije kulturne i geopolitičke veze. Posebni fenomen je Izrael, koji je svrstan u „Istočnu Europu“, iako je kulturno i geopolitički bliži Zapadnoj Europi, no izraelska dijaspora (osobito ruska) pridonijela je očito drukčijim eurovizijskim vezama. U konačnici, zanimljiva je i skupina „Ex-YU“, koja pokriva područje i Hrvatske te Slovenije, koje se godinama distanciraju od jugoslavenstva, a još uvijek profitiraju od njega na Euroviziji.

Analiza glasova žirija

Žiri je 2010. godine vraćen u Natjecanje sa svrhom uravnoteženja razlika između spomenutih favorita publike (država s velikom dijasporom i fan bazom van svojih granica) i država na začelju, koje možda imaju kvalitetne predstavnike i pjesme, ali nisu prepoznate od strane publike (Klaman i dr., 2019). Kao i u slučaju glasova publike, od 2016. godine jasno se pokazalo koje države su favoriti žirija, a koje lošije prolaze kod žirija i doživljavaju neugodnosti prilikom objave rezultata. Na četvrtoj slici mogu se vidjeti parovi država, koje su si međusobno dale maksimalni broj bodova u istraživanom razdoblju i vidljivo je kako su u pitanju samo tri para u odnosu na njih devet kod glasova publike. Najprepoznatljiviji par svakako su Grčka i Cipar za koje znaju i površni pratitelji Eurovizije, odnosno prilikom javljanja u finalnoj večeri i objave dodjele 12 bodova žirija cijela dvorana Natjecanja više Grčka, kada se javlja voditelj s Cipra i obratno (Stockemer, 2018). Grčka i Cipar jedine su države koje su si međusobno dodijelile maksimalni broj obiju vrsta glasova, no to ne začuđuje ako se zna da one dijele isto glazbeno tržište poradi istoga jezika i snažne kulturne bliskosti još od antičkih civilizacija. Drugi poznati par su Srbija i Crna Gora, koje su 2004. i 2005. godine i nastupale kao zajednička država da bi se stjecanjem neovisnosti Crne Gore nastavili dobri eurovizijski odnosi te nerijetko autori crnogorskih pjesama predstavnica budu iz Srbije, a događaju se i obratni slučajevi u vidu predstavnika (Bolman, 2007). Vjerojatno najneobičajeniji par su Poljska i San Marino, za koje ne postoji neko kulturno, geopolitičko ili jezično opravdanje, no bolji poznavatelji Eurovizije prateći San Marino zamjećuju kako njihova delegacija ima snažno lobiranje kod srednjoeuropskih i istočnoeuropskih eurovizijskih žirijeva kako bi kao malena država uspjela

ostvariti što bolji rezultat (Cashman, 2017). Iz ovih parova može se zaključiti kako postoji podudarnost s glasovima publike samo u slučaju jednog para, tako da se može vidjeti opravdanost vraćanja glasova žirija, koji se ne poklapa s glasovima publike.

Grupiranje je država temeljem rezultata glasova žirija bilo teže nego kod publike, odnosno primijenjen je isti princip grupiranja, ali nisu dobiveni isti rezultati zbog prilično razmrvljenih i raspršenih glasova žirija pojedine države. Stoga je ovdje dodan i kriterij važnosti pozicije u top 5 skupini. Ako je pojedina država imala drugu državu na drugom ili trećem mjestu prema broju osvojenih glasova žirija, to se uzimalo u obzir uz osnovni kriterij broja država iz pojedine regije u top 5. Jedina je gotovo istovjetna skupina, kao kod glasova publike, skupina „Sjeverna Europa“, koja ovdje ne uključuje Island. Skupina „Ex-YU“ pretvorila se u skupinu „Jadranska Europa“, a skupina „Istočna Europa“ u „Istočni blok“, koji je ovoga puta obuhvatio i istočnoromanske države, ali i sredozemne; Grčku, Cipar i Albaniju. Naime, nije tajna kako veći broj istočnoeuropskih predstavnika dolazi u Grčku na snimanje pjesama i pripreme nastupa kod najboljih glazbenih producenata, koji su u indirektnoj vezi s članovima žirija istočnog Sredozemlja (Klaman i dr., 2019). Vrlo je zanimljiva skupina „Rajna-Majna-Dunav-Atlantik“, koja kao osnovu ima srednjoeuropske germanske države, ali je višegodišnja suradnja bugarske s njemačkim/austrijskim glazbenim producentima u tu skupinu uvukla i Bugarsku, dok za Irsku nema posebnih objašnjenja. „Slavensko-atlantska Europa“, također, je neobičan spoj država za koje nema nekih posebnih poveznica, osim susjednosti Poljske i Češke. Skupina „Angloromasko-hebrejskih država“ nije toliko neobičajena, budući kako obuhvaća pojedine međusobno kulturno, geopolitički i jezično bliske države, poput UK-a i Australije. Ovoga

Sl. 4. Formirane skupine država prema glasovima žirija 2016.-2022. g.

Izvor: Autori prema Eurovisionworld.com (2016.-2022.)

puta Izrael je ušao u skupinu zapadnoeuropskih država, kao i Španjolska, koja nije u zajedničkoj skupini s bliskim Portugalom.

Ovim grupiranjem temeljem glasova žirija jasno se vidi kako je žiri u određenoj mjeri kulturno, geopolitički i jezično neutralniji, ali su se opet formirale slične skupine država na periferijama Europe i susjedstva koje si međusobno razmjenjuju i glasove žirija. Drugo se općenito pravilo ovdje može uočiti, a to je konstantnost međusobnog bodovanja država Sjeverne Europe, država Istočne Europe, Cipra i Grčke, bivših jugoslavenskih država, srednjoeuropsko-germanskih država te anglofonskih država kroz obje razine načina glasovanja. Žiri

je doista uveo nivelaciju glasova i određenu ravnomjernost u rezultatima sudionika, ali se pokazala i mogućnost utjecanja na njega kroz brojna glazbena poznanstva i izdavačke kuće. U žiriju svake države sjedi pet osoba iz svijeta glazbe, koje su većinom barem jednom bile u doticaju s Eurovizijom, iako po pravilu ne smiju biti povezane s predstavnicima u godini žiriranja (O'Connor, 2010). Neko prošlo iskustvo i dugogodišnje poznanstvo iz glazbenog svijeta svakako će kod članova žirija dovesti do određene naklonjenosti, ali će opet glazbena stručnost nekako sniziti plasman nekog glazbenoscenski lošijeg predstavnika i favorita publike (Stockemer, 2018).

Rasprava

Već 67 godina u svibnju se čuju tradicionalne rečenice „Good evening Europe“ („Dobra večer Europo“), a od 2015. godine i „Good morning Australia“ („Dobro jutro Australijo“), a veliko finale donosi već ustaljenu frazu „...and 12 points go to...“ („...i 12 bodova ide u ...“). Izbor za pjesmu Eurovizije toliko je veliko i važno natjecanje da je kreiran i njegov jedinstven leksik, a načini glasovanja samo su jedna od niza zanimljivosti ovoga Natjecanja. Kao što Yair i Maman (1996) govore kako postoje dominantni sjeverni i mediteranski blok država, koji su formirani načinom međusobnog glasovanja, tako je i u ovome radu formirana nekolicina skupina država, koja si međusobno dodjeljuje bodove što u glasovima publike, što u glasovima žirija. Razdvojeni sustav glasovanja publike i žirija pružio je zapravo jedinstvenu priliku za detaljne analize geopolitičkih, kulturnih i jezičnih poveznica sudionika Eurovizije. Gluhović (2013) navodi kako Eurovizija pruža jedinstven doživljaj paneuropskih ideja stanovnicima Starog kontinenta i njegovim susjedima, no nemali je broj država, koji kao predstavnike biraju određeni lokalni glazbeni izričaj i još uvijek dijele glasove unutar granica susjedstva svoje države. Sukladno tome, mogu se vidjeti i rezultati ovoga rada, gdje države s najvećim brojem pjesma na domaćem jeziku tvore jedinstvenu skupinu „Ex-YU“ prema glasovima publike. Dakle, očito je kako paneuropske ideje vrijede za neke države više, a za neke manje. Zadržavanje nacionalne jedinstvenosti za neke je sudionice prioritet, pa na primjer Italija od povratka na Natjecanje 2011. godine šalje pjesme isključivo na talijanskom jeziku.

Haan i dr. (2005) raspravljaju jesu li u određivanju pobjednika na bilo kojem glazbenom natjecanju relevantniji žiri ili publika te navode kako žiri biva skloniji natjecateljima s početka

i kraja natjecanja. U tom smislu, eurovizijsko finale i poredak 26 sudionika istog uvijek će pridonijeti favoriziranju početnih i krajnjih natjecatelja i od strane publike, koja glasuje na dan samog finala dok žiri glasuje dan prije, na službenoj probi. Baker (2015), pak, govori kako usprkos favoriziranju europeizma i sustavu glasovanja, određene države imaju geopolitičku i kulturnu prednost nad ostalima u ostvarivanjima rezultata. Tako je Austrija 2014. godine pobijedila, iako je nastupala 11 po redu što se prkosi ideji o važnosti poretka u finalnoj večeri, ali je jasno oslikalo važan LGBTQ+ lobi na Euroviziji. Na tragu ovih razmišljanja stoje i rezultati ovoga rada, gdje je očito kako postoje i drugi faktori koji utječu na glasovanje što publike, a što žirija, uz poredak natjecatelja, te se očitiju najbolje u parovima država međusobno najviše razmijenjenih glasova publike. Bolman (2007) navodi kako je priključenje istočnih država Europe (pripadnica Istočnog bloka) dovelo do potpuno novih okolnosti u rasporedu glasovanja jer se dva dominantna bloka (sjeverni i mediteranski) nisu međusobno brzo prilagodila snažnom novom istočnom bloku te su počeli ostvarivati loše rezultate. Očito je kako je istočni blok i dalje prisutan jer su se njegove skupine država formirale i u ovome radu, dok se nekadašnji mediteranski blok u potpunosti raspao, odnosno istočno Sredozemlje počelo je gravitirati istočno/jugoistočnom bloku glasova, dok se zapadno Sredozemlje još uvijek traži u međusobnoj razmjeni bodova sa Srednjom Europom i sa Zapadnom. Stockemer i dr. (2018) raspravljaju namjere pojedinih glasova publike, pa tako navode kako podjednako ljudi glasa prema svome favoritu i prema realnoj šansi neke države za pobjedu dok manjina strategijski glasuje, odnosno ostatak ima druge razloge za dodjelu glasova određenoj državi. Upravo u tim drugim razlozima glasovanja mogu se naći kulturne,

geopolitičke i jezične veze, koje dovode do razlikovanja glasova publike od žirija barem u međusobnoj razmjeni bodova država. Motschenbacher (2018) kroz Euroviziju upravo prezentira spomenute veze i bliskosti pojedinih država jer nije tajna kako određene države već godinama glasuju isto ili slično neovisno o samom predstavniku određene države što po-

stavlja pitanje i same legitimnosti glasovanja. U ovom radu analiziran je period od šest godina te su se i u tom relativno kratkom periodu formirale glasačke skupine u kojima se mogu tražiti poveznice među državama. Pokazalo se i kako neke države nemaju jasnu pozicioniranost unutar skupina što sugerira daljnje istraživanje.

Zaključak

Izbor za pjesmu Eurovizije najduži je glazbeno-televizijski međudržavni program na svijetu i predstavlja unikatnost formata i ideje na razini cijeloga svijeta. Gotovo je nemoguće gledati i razumjeti Euroviziju ako se ne poznaju barem osnovne kulture, geopolitičke i jezična obilježja njenih sudionika koje se reflektiraju što u samim nastupima, što u sustavu glasovanja i određivanja pobjednika. Ovaj je rad nastojao pridonijeti poznavanju tih obilježja kroz uočavanje veza između država sudionika i njihovih utjecaja na razlikovanje glasovanja publike i žirija te su postavljene dvije hipoteze. Postavljen je hipoteza, koja govori kako se u glasovima publike mogu uočiti jače kulturno-geopolitičke-jezične veze država sudionika nego u glasovima žirija, potvrđena. Nađeno je čak devet parova, odnosno 18 država koje su si međusobno razmijenile najveći broj glasova publike od 2016. do 2022. godine. Također, skupine država prema broju razmijenjenih međusobnih glasova publike lako su formirane uzimajući u obzir kriterij međusobnog ponavljanja država u skupini top 5 država prema najviše dodijeljenih bodova za svaku pojedinu sudionicu. S druge strane, pronađena su samo tri para država s međusobnom maksimalnom razmjenom glasova žirija i za formiranje skupina država prema bodovima žirija bilo je potrebno uvesti još jedan dodatni kriterij.

Ukupno se može reći kako su dominantne tri jake i konstante struje grupiranja država prema glasovanju na Euroviziji, a to su sjevernoeuropska, istočnoeuropska i balkanska (jugoistočnoeuropska), koje se pojavljuju i u glasovima publike i u glasovima žirija. Eurovizija je, dakle, natjecanje koje je kroz glasove publike više politički i kulturno obojano, dok kroz glasove žirija dobiva određene korekcije u vidu povećanja kvalitete i objektivizacije rezultata, ali i u tome postoje izuzeci. Sve u svemu, ovaj rad je i svojevrsni poticaj za razmišljanje kako se ponašati i kako djelovati u vidu predstavljanja i sudjelovanja pojedine države na ovome Natjecanju s ciljem stjecanja što boljeg rezultata kroz poznavanje sustava glasovanja.

Napomena: Članak je proizašao iz diplomskog rada pod nazivom:

Daniyel Bačan (2023): *Geopolitički i kulturni aspekti regionalizacije sudionika izbora za pjesmu Eurovizije*, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek, 2023. (Mentor Jelena Lončar)

Literatura

- Akin, A., 2013: "The Reality is Not as It Seems From Turkey": Imaginations About the Eurovision Song Contest From Its Production Fields, *International Journal of Communication* 7, 2303-2321.
- Baker, C., 2015: Introduction: gender and geopolitics in the Eurovision Song Contest, *Contemporary Southeastern Europe* 2 (1), 74-93.
- Bolman, F. V., 2007: The politics of power, pleasure and prayer in the Eurovision Song Contest, *Музиколозија/Musicology* 7, 39-67.
- Cashman, J. L., 2017: The Cultural Politics of Eurovision: A Case Study of Ukraine's Invasion in 2014 Against Their Eurovision Win in 2016, u: *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union* Vol. 2017, Članak 6, 1-25.
- Charron, N., 2013: Impartiality, friendship-networks and voting behavior: Evidence from voting patterns in the Eurovision Song Contest, *Social Networks* 35 (3), 484-497.
- Dekker, A., 2007: The Eurovision Song Contest as a 'Friendship' Network, *Connections* 27 (3), 53-58.
- EBU, n. d.: Our history, <https://www.ebu.ch/about/history> (27.8.2022.)
- Eurovision.tv, n. d.: History, <https://eurovision.tv/history> (14.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2016: Eurovision 2016 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2016> (12.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2017: Eurovision 2017 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2017> (13.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2018: Eurovision 2018 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2018> (12.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2019: Eurovision 2019 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2019> (11.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2021: Eurovision 2021 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2021> (10.8.2022.)
- Eurovisionworld.com, 2022: Eurovision 2022 Results: Voting & Points, <https://eurovisionworld.com/eurovision/2022> (10.8.2022.)
- Ginsburgh, V., Noury, A. G., 2008: The Eurovision Song Contest. Is voting political or cultural?, *European Journal of Political Economy* 24 (1), 41-52.
- Gluhović, M., 2013: Sing for Democracy: Human Rights and Sexuality Discourse in the Eurovision Song Contest, u: Fricker, K., Gluhović, M. (ur.), *Performing the 'New' Europe. Studies in International Performance*, Palgrave Macmillan, London, 194-215.
- Haan, M. A. i dr., 2005: Expert Judgment Versus Public Opinion – Evidence from the Eurovision Song Contest, *Journal of Cultural Economics* 29, 59-78.
- Kalman, J. i dr., 2019: *Identity and the International Politics of the Eurovision Song Contest since 1956*, Palgrave Macmillan, Singapore.

Motschenbacher, H., 2018: *Language, Normativity and Europeanisation – Discursive Evidence from the Eurovision Song Contest*, Palgrave Macmillan, London.

MZO, 2019: Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Geografija za osnovne škole i gimnazije, *Narodne novine* 7/2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (9.10.2025.)

O'Connor, J., 2010: *The "Eurovision Song Contest": The Official History*, Carlton Publishing, London.

Orgaz, G. B. i dr., 2011: A study on the impact of crowd-based voting schemes in the 'Eurovision' European contest, u: Akerkar, R. (ur.), *Proceedings of the International Conference on Web Intelligence, Mining and Semantics (WIMS '11)*, Association for Computing Machinery, New York, 1-9.

Ritzarev, M. G., 2018: Singing Ethos, Pathos, and Ethnos: three generations, four Israeli Eurovision victories 1978–2018, *Наука телевидения* 14 (3), 28-72.

Stockemer, D. i dr., 2018: Voting in the Eurovision Song Contest, *Politics* 38 (4), 428-442.

Tobin, R. D., Raykoff, I., 2007: *A Song for Europe – Popular Music and Politics in the Eurovision Song Contest*, Routledge, London.

Vuletić, D., 2018: *Postwar Europe and the Eurovision Song Contest*, Bloomsbury Publishing, London.

West, C., 2017: *Eurovision! A History of Modern Europe Through the World's Greatest Song Contest*, Melville House, London.

Wilken, L., 2019: The Eurovision Song Contest as Cultural Diplomacy during the Cold War: Transmitting Western Attractiveness, u: García, Ó., i dr. (ur.), *Machineries of Persuasion: European Soft Power and Public Diplomacy during the Cold War*, De Gruyter Oldenbourg, Berlin, Boston, 171-190.

Yair, G., Maman, D., 1996: The Persistent Structure of Hegemony in the Eurovision Song Contest, *Acta Sociologica* 39 (3), 309-325.

PRIMLJENO: 10. 10. 2025.

PRIHVAĆENO: 27. 10. 2025.

DANIJELO BAČAN, SPEC. POL., MAG. GEOGR. ET. MAG. EDUC. GEOGR.
OŠ Luka i OŠ Ivana Perkovca, e-mail: daniel.bacan@student.pmf.hr